

Prof. dr hab. Janusz Ruskowski
Instytut Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie
Jean Monnet Chair *ad Personam*
Uniwersytet Szczeciński
ul. Krakowska 71-79
70-071 Szczecin
e-mail: janusz.ruskowski@usz.edu.pl

R E C E N Z J A

dorobku naukowego oraz osiągnięć organizacyjnych i dydaktycznych doktor Małgorzaty Sikory-Gacy w związku z postępowaniem habilitacyjnym

Recenzja dorobku naukowego oraz osiągnięć organizacyjnych i dydaktycznych doktor Małgorzaty Sikory-Gacy została podzielona na dwie części. Pierwsza z nich dotyczy monografii naukowej pt. *Od pomocy dla krajów rozwijających się do partnerstwa na rzecz rozwoju – Analiza politologiczna problemu wraz ze studium przypadku relacji polsko-moldawskich w latach 1998-2023* (Bydgoszcz 2025), która została zgłoszona przez Habilitantkę jako główne osiągnięcie w procedurze ubiegania się o stopień naukowy doktora habilitowanego. Druga część recenzji dotyczy całości dorobku naukowego oraz osiągnięć organizacyjnych i dydaktycznych dr Małgorzaty Sikory-Gacy.

Część I

R E C E N Z J A

Monografii naukowej doktor Małgorzaty Sikory-Gacy pt.

Od pomocy dla krajów rozwijających się do partnerstwa na rzecz rozwoju – Analiza politologiczna problemu wraz ze studium przypadku relacji polsko-moldawskich w latach 1998-2023

Uwagi ogólne

Pomoc rozwojowa jako sektorowa emanacja polityki zagranicznej nabiera coraz większego znaczenia we współczesnych stosunkach międzynarodowych, oczywiście zarówno dla darczyńców (np. oczekiwanie pożądanego wpływu, obecność w regionie, spodziewany efekt marketingowy i moralny itd.), jak i dla beneficjentów (np. poprawa jakości życia, poszukiwanie partnerstw itd.). Jednakże pomoc rozwojowa może również prowadzić do

ewolucji relacji pomiędzy zaangażowanymi stronami, zbliżając je i do pewnego stopnia uwspółzależniając wzajemnie. Właśnie taka tematyka stała się przedmiotem monografii naukowej autorstwa dr Małgorzaty Sikory-Gacy, która w swoich badaniach dodatkowo posłużyła się przykładem relacji polsko-mołdawskich, Monografia pt. *Od pomocy dla krajów rozwijających się do partnerstwa na rzecz rozwoju – Analiza politologiczna problemu wraz ze studium przypadku relacji polsko-mołdawskich w latach 1998-2023* (Bydgoszcz 2025) został zadeklarowana przez Habilitantkę jako główne osiągnięcie w postępowaniu habilitacyjnym.

Recenzja głównego osiągnięcia została podzielona na trzy części: 1. uwagi metodologiczne i formalne, 2. uwagi merytoryczne, 3. konkluzja.

1. Uwagi metodologiczne i formalne

Przedłożona do recenzji książka składa się z pięciu rozdziałów zapisanych w układzie merytorycznym i liczy 688 stron (wraz z Bibliografią, Spisem tabel, wykresów i rysunków oraz Wykazem skrótów). Taki układ rozdziałów wynika z przyjętych przez Autorkę trzech poziomów analizy (globalnego w rozdziale drugim, regionalnego w rozdziale trzecim oraz krajowego w rozdziale czwartym i piątym). Dodatkowo pierwszy rozdział jest typowo teoretyczny, co okazało się bardzo dobrym i uzasadnionym pomysłem.

Celem monografii było wypracowanie rekomendacji oraz zaleceń odnoszących się do przyszłego programowania rozwoju i realizacji projektów z obszaru polskiej pomocy w Republice Mołdawii. Muszę przyznać, że jestem nieco zaskoczony tak skonstruowanym celem, ponieważ rekomendacje i zalecenia nie są problemem badawczym, ale raczej poradą technokratyczną. Tym samym cel nie ma charakteru naukowego. Rekomendacje i zalecenia adresowane są dla „świata praktyki”, a nie dla „świata nauki”, dlatego powinny raczej znaleźć się jako dodatkowe ustalenia w Zakończeniu książki. Ponadto cel pracy powinien obejmować całą pracę, a w propozycji Autorki cel odnosi się jedynie do rozdziału ostatniego dotyczącego Mołdawii. Jest to zauważalne zachwianie proporcji pomiędzy celem a treścią pracy, w której są także rozdziały nie odnoszące się do Mołdawii. A co z rozdziałami poświęconymi Wspólnotom Europejskim i Unii Europejskiej? Jak w celu uwzględniona została pomoc rozwojowa, jako kategoria i jako system? Tych kwestii cel nie obejmuje, a są one istotną i dominującą częścią książki. Można skonstatować, że cel został zredukowany do jednego rozdziału. Wydaje się zatem, że Autorka oprócz celu głównego powinna

wprowadzić cele szczegółowe (etapowe). To mogłoby zrekompensować wspomniany deficyt oraz asymetrię pomiędzy celem a zawartością pracy.

Na szczęście do tego celu zostały „podwieszone” zadania badawcze służące jego realizacji, co sprawiło, że wspomniana powyżej dysfunkcja jest nieco zniwelowana. Przykładowo pierwsze z tych zadań ma już charakter badawczy (uporządkowanie teorii odnoszących się do pomocy rozwojowej...), choć w tym przypadku nie jest to jeszcze zadanie innowacyjne, a raczej rekonstrukcyjne i systematyzujące. Zresztą podobnie sytuacja wygląda w drugim zadaniu badawczym, tylko w tym przypadku chodzi o usystematyzowanie siatki pojęć. W trzecim zadaniu badawczym pojawia się analiza współpracy na rzecz rozwoju kształtującej się na poziomie Unii Europejskiej co do zmiennych historycznych, formalno-prawnych, instytucjonalnych, instrumentalnych i funkcjonalnych. Należy przyznać, że takie wyzwanie może być znaczące pod względem badawczym tym bardziej, że zostało połączone z próbami zweryfikowania relacji polityczno-gospodarczych oraz rozwojowych między UE a Mołdawią, a także z próbami pomiaru źródeł transferów rozwojowych. Zadanie czwarte zakłada analizę doświadczeń rozwojowych Polski jako biorcy i dawcy pomocy rozwojowej. Ostatnie (piąte) zadanie badawcze miało określić uwarunkowania, oddziaływania i efekty polsko-mołdawskiego partnerstwa na rzecz rozwoju od 1998 r. do 2023 r. z jednoczesnym określeniem najważniejszych obszarów wsparcia i pomiarem wysokości i zakresu polskiej pomocy dla Mołdawii w pierwszych dwóch fazach profesjonalizacji systemu współpracy (1996-2011), a następnie w latach budżetowych 2012-2023.

Hipoteza główna zakłada, że polsko-mołdawskie partnerstwo wymaga wdrożenia nowych obszarów współpracy. Implementacja rekomendacji i zaleceń odnoszących się do przyszłego programowania rozwoju i realizacji nowych projektów w ramach polskiej pomocy w Mołdawii będzie kolejnym krokiem do dalszej profesjonalizacji polskiej pomocy w ramach już zinstytucjonalizowanego systemu współpracy. Ponownie w przypadku hipotezy mam wątpliwości, gdzie w niej znajdują się założenia badawcze do weryfikacji pozytywnej lub negatywnej. Jedynie pierwsze zdanie zawiera takie aspiracje, bowiem dalsza część zaproponowanej hipotezy odnosi się do praktyki polityczno-technokratycznej (implementacji rekomendacji i zaleceń, realizacji nowych projektów itd.). Obawiam się, że podobnie jak w przypadku celu pracy, mamy tutaj odejście od założeń badawczych na rzecz założeń praktycznych do procesu programowania i projektowania pomocy. Wciąż brakuje mi wyzwań badawczych, naukowych które pozwolą określić wkład do dyscypliny nauki o polityce i administracji. Rekomendacje, zalecenia itd. mogą być jedynie dodatkowym efektem ustaleń i poszukiwań naukowych. Zresztą skoro pojawiają się rekomendacje dla „świata praktyki”, to

oczekiwałbym także rekomendacji i postulatów badawczych dla „świata nauki”. Tych ostatnich jest zbyt mało i nie stanowią one istotnej części zamiarów Autorki.

Poza hipotezą główną zaproponowano także dwanaście hipotez szczegółowych, które odnoszą się do trzech wcześniej założonych poziomów analizy. Wśród nich znajdujemy założenie, że pomoc rozwojowa, jako działanie pojawiła się wcześniej niż system, który ją zinstytucjonalizował, czy też że termin „oficjalna pomoc rozwojowa” nie określa wszystkich istniejących przepływów pomiędzy donatorami a biorcami. Następnie Autorka zakłada, że utrudnione jest rozróżnienie globalnych aktorów systemu pomocy rozwojowej, oraz że trudno jest oszacować liczbę organizacji i instytucji prywatnych zaangażowanych w globalny system pomocy (to jest teza, a nie hipoteza). Kolejne hipotezy szczegółowe odnoszą się do zdolności absorpcyjnej biorców, która ulokowana jest na różnych poziomach podobnie jak ich umiejętność produktywnego wykorzystania transferowanej pomocy, a także do instytucji pomocy rozwojowej odpowiedzialnych za przekazywanie pomocy ze strony dawców w kierunku biorców, które wpływają na budowanie stopnia zależności między nimi. Dodatkowo Autorka zamierzała sprawdzić wielowymiarowość działań rozwojowych Unii Europejskiej, która wspiera nie tylko państwa najsłabiej rozwinięte, ale także kraje, z którymi sąsiaduje od Wschodu (to jest raczej stwierdzenie, a nie hipoteza), doświadczenia Polski zarówno jako biorcy, jak i dawcy pomaga lepiej zrozumieć sytuację państw o niższym wskaźniku rozwoju społeczno-gospodarczego, tym bardziej, że nasz kraj wypracował indywidualne podejście w zakresie świadczenia pomocy, poparte transformacyjnym *know-how*. To mogło być szansą dla Polski w odbudowanie poziomu wymiany handlowej z byłym obozem RWPG oraz otworzenie się rynków tego obszaru dla polskich przedsiębiorców. Ostatnia hipoteza (12) jest także tezą (stwierdzeniem) a nie założeniem do zbadania (nakłady na polską pomoc dla Mołdawii nie są imponujące co do wielkości).

W zaproponowanym katalogu 12 hipotez, z których trzy to są tezy, które oznajmują, a nie zakładają. Ponadto kilka innych można byłoby połączyć (np. 9 i 10).

Kolejnym pakietem założeń Habilitantki są pytania badawcze, które mają wspierać proces weryfikacji postawionych hipotez i których jest także 12.

Autorka wskazuje, że procedurę badawczą zrealizowała za pomocą analizy i krytyki piśmiennictwa oraz analizy aktów prawnych. Nie przekonuje mnie ta deklaracja. Analizę i krytykę piśmiennictwa, czy też aktów prawnych stosują wszyscy piszący. Są to czynności techniczne, a nie zabiegi operacjonalizujące proces badawczy, prowadzące do osiągnięcia założonego celu. To wygląda jak oświadczenie, że „przeczytałem literaturę do mojego tematu i zapoznałem się z aktami prawnymi”. Wygląda to po prostu na ustalenie stanu badań, a nie na

zadeklarowanie metody badawczej. Dobrze, że w kolejnej deklaracji Autorka ogłasza wykorzystanie metody analizy systemowej, która jest istotnym elementem w instrumentarium nauk o polityce. Ten historyzm, o którym pisze Autorka na s. 16 lepiej byłoby zamienić po prostu na metodę historyczną. Zgadzam się co do celowości zastosowania metody prognostycznej i porównawczej. Niestety do tematu badań ogłoszonego w tytule książki konieczne było zastosowanie metody *case study*. Jak to możliwe, że tytuł książki zawiera „studium przypadku”, a w przyjętych założeniach metodologicznych nie ma metody *case study*? Tego kompletnie nie rozumiem. To w jaki sposób Autorka chce badać studium przypadku? Tytuł książki jest dla badacza rzeczą „świętą”. A tutaj mamy metodologiczną zapowiedź bez ciągu dalszego. To jest błąd warsztatowy, podobnie jak uznanie obserwacji, która jest techniką badawczą, za metodę badawczą.

Metoda *case study* powinna być oscylatorem projektującym cały proces badawczy (*design case study*), od przygotowania danych, do zebrania i analizy dowodów, tym bardziej, że daje ona możliwość triangulacji w odmianach *comparative case study* oraz *retrospective case study*. Wielka szkoda, że doszło do takiego pominięcia. Można jedynie zastanawiać się, do jakich wniosków doszłaby Autorka, gdyby zaimplementowała metodę *case study*.

Wyjaśnienie chronologii pracy jest przekonujące. Cezura początkowa ulokowana w 1998 r. została powiązana z realizacją pierwszego projektu Fundacji Know-How w Mołdawii. Z kolei cezura końcowa wyznaczona została w oparciu o konstrukcję planu polskiej pomocy w 2023 r. Niewątpliwie tak uzasadniona chronologia pracy jest ściśle powiązana z tematem całej książki, ale czy zaproponowane przez Autorkę daty roczne są filarowe (przełomowe) dla badanej problematyki?

Przypisy są skonstruowane zgodnie z warsztatem nauk społecznych oraz wykazują umiejętność prowadzenia przez Piszącą narracji równoległej.

Bibliografia jest bogata i reprezentatywna. Dobrze byłoby jednak, aby Autorka uwzględniła publikacje, które mogłyby mieć znaczenie dla prowadzonych badań, w tym min.: M Smolaga, *Uwarunkowania społeczno-gospodarcze działalności pomocowe wschodzących donatorów będących członkami Unii Europejskiej*, „Studia Europejskiej”, 2019, nr . 2, tenże: *Przewidywany wpływ Europejskiego Zielonego Ładu na aktywność dawców pomocy rozwojowej z UE*, „Sprawy Międzynarodowe”, 2021, t. 74, nr .3, M. Zajączkowski, M. Smolaga, *Dynamics of EU Central and Eastern European donors' development cooperation*, „Stosunki Międzynarodowe”, 2023, M. Smolaga, *Pomoc rozwojowa jako instrument rywalizacji Unii Europejskiej z Federacją Rosyjską: możliwości a rzeczywistość* [w:] *Rosja, UE i przestrzeń poradziecka: problemy sąsiedztwa*, pod red. T. Ambroziak, A. Czwolek, Sz.

Gajewski, M. Nowak-Paralusz, Toruń 2018, M. Smolaga, *Unijne uwarunkowania normatywne świadczenia Oficjalnej Pomocy Rozwojowej: perspektywa europejskiej wschodzących donatorów*, „Rocznik Integracji Europejskiej”, 2018, nr. 12, tenże: *Wschodzący donatorzy pomocy rozwojowej wśród członków UE: analiza porównawcza* [w:] *Studia Europejskie w Polsce*, pod red. T. Czapiewskiego, M. Smolagi, Szczecin 2018, J. Rosenberg, *Nierównomierny i kombinowany rozwój: Międzynarodowość w teorii i historii* [w:] *Stosunki międzynarodowe: antologia tekstów źródłowych*, Tom 2, red. A. Wojciuk, H. Schreiber, Warszawa 2022. Trudno wytłumaczyć dlaczego nawet polski stan badań nie jest sumiennie określony?

Praca została wzbogacona ujęciami graficznymi, które mają dużą wartość poznawczą i przyczyniają się do lepszego odbioru tekstu. Także aparatura naukowa została poszerzona o tak istotne elementy jak spisy tabel, wykresów i rysunków.

Bardzo dobrym pomysłem było zbudowanie Wykazu skrótów. Jest on ważnym elementem aparatury naukowej, ponieważ w tekście pojawia się wiele skrótów, często bardzo niszowych. Szkoda jednak, że niektóre skróty użyte w tekście nie znalazły się w Wykazie skrótów (np. SWA, zresztą ten skrót występują także w różnych wersjach SWAps, SWAPs, co wymagałoby ujednolicenia zapisu lub odpowiedniego komentarza w przypisach).

Podobać się mogą założenia Autorki dotyczące utylitarnego charakteru ustaleń poczynionych w rozprawie. To bardzo ważny zamiar lokujący warstwę wnioskowania w istotnym otoczeniu pragmatycznym.

Część ustaleń teoretycznych zostało ulokowanych w rozdziale pierwszym, dlatego ewentualne inne uwagi z tego zakresu zostały przeniesione poniżej, tj. do oceny warstwy merytorycznej.

2. Uwagi merytoryczne

Rozdział pierwszy pt. *Aspekty teoretyczne pomocy rozwojowej i jej historia*, ma charakter teoretyczny, co jest bardzo dobrym rozwiązaniem. Narracja rozpoczyna się od prób wyjaśnienia głównych terminów (rozwój, pomoc rozwojowa, ekonomia rozwoju itd.) oraz koncepcji i modeli rozwoju. Dobrze pomyślane i zrealizowane zostały passusy dotyczące różnych podejść i teorii ekonomii rozwoju oraz neoliberalnych modeli rozwoju.

Aplikacja modelu centrum/peryferie ma znaczenie dla prowadzonych badań, tym bardziej, że pomoc rozwojowa jest elementem (także instrumentem *soft power*) polityki

zagranicznej. Autorka zapomniała jednak, że model centrum/peryferie ma odmianę występującą pod postacią centrum/peryferie/ultraperyferie.

W dalszej części rozdziału Autorka umiejętnie kreśli pomoc rozwojową w ujęciu historycznym, trzymając się w tym przypadku dyscypliny chronologicznej aż do XXI wieku. Przytaczane są tutaj doświadczenia m.in. brytyjskie, francuskie i amerykańskie (np. plan Marshalla). Autorka w sposób bardzo umiejętny zauważa proces stopniowej instytucjonalizacji pomocy rozwojowej (UNRRA, system Bretton Woods, OECD). Tym samym udało się Piszącej nakreślić kontekst dla jej późniejszych ustaleń już bardziej korespondujących z tematem książki.

Rozdział drugi został poświęcony pojęciu i globalnemu systemowi oficjalnej pomocy rozwojowej (ODA). To właśnie ODA wydaje się jedną z kluczowych koncepcji w przedmiocie badań Autorki, która zresztą rozróżnia pojęcia satelickie, jak oficjalne finanse rozwojowe (ODF), czy inne przepływy finansowe (OFF).

Kolejne uwagi w rozdziale drugim zostały poświęcone transferom rozwojowym. Bardzo interesujące są tutaj uwagi teoretyczne i terminologiczne, a przy tym także formy technokratyczne oraz instrumenty służące pomocy rozwojowej.

Można zauważyć, że Autorka konsekwentnie pogłębia typologię pomocy rozwojowej eksponując jej odmiany w zależności od przyjętego kryterium podziału. Wprowadza kolejne jej odmiany (np. pomoc bilateralna, multilateralna i prywatna, pomoc finansowa, rzeczowa i techniczna, zwrotna i bezzwrotna, wiązana i niewiązana, projektowa i programowa itd.), czy też dokonuje ich aplikacji do systemu Unii Europejskiej.

Myślę że zbyt długi katalog (prawie trzy strony) organizacji świadczących pomoc wielostronną mógłby znaleźć się w aneksie, wówczas nie doszłoby do rozbicia rytmu narracji.

Intersująca i zarazem inspirująca jest analiza globalnego systemu pomocy rozwojowej z jej aktorami (dawcami i biorcami wraz z ich klasyfikacjami) oraz strukturą światowego partnerstwa na rzecz rozwoju. Ważną rolę w tym miejscu odgrywa instytucjonalizacja tej pomocy. Podobnie jak w przypadku wspomnianego wyżej katalogu organizacji świadczących pomoc wielostronną, także w przypadku tabeli 2.2. (cztery strony), wydaje się, że lepszym zabiegiem byłoby umieścić ją w aneksie (z odpowiednim zaanonsowaniem w tekście głównym). Tak duże ujęcia graficzne w tekście głównym zakłócają ciągłość analizy. Wbrew pozorom w aneksie zwracałyby większą uwagę, jako same w sobie autonomiczne obiekty poznawcze.

Należy pochwalić Piszącą z próbę oceny skuteczności oraz elastyczności pomocy rozwojowej, ponieważ taka ocena zawsze wymaga specjalnych punktów odniesienia i adekwatnego podejścia badawczego.

Cennym elementem jest także krytyka światowego partnerstwa na rzecz rozwoju, która pokazuje dystans Habilitantki do analizowanego zagadnienia oraz pewność stawianych tezach.

Rozdział trzeci został zatytułowany *Pomoc rozwojowa Wspólnot Europejskich i Unii Europejskiej*. Autorka w sposób właściwy dostrzega tutaj osobną politykę sektorową UE (współpraca na rzecz rozwoju), która w kontekście analizowanego przedmiotu badań pozwala wprost klasyfikować ją jako politykę publiczną. Doskonale przecież wiemy, jak istotną rolę w naukach o polityce odgrywają polityki publiczne, które jakże często nadają osobnej dynamiki realizowanym badaniom i pojętym ustaleniom.

Autorka obszernie wyprowadza genezę współpracy rozwojowej we Wspólnotach Europejskich (Jaounde, Cotonou, Lome. Europejski Fundusz Rozwoju), co może mieć swoje uzasadnienie w poszukiwaniach prawidłowości i „europejskiej” specyfiki w realizacji tego typu współpracy. Tym bardziej, że w realizacji tej współpracy wyłaniały się zręby równego partnerstwa oraz dialogu międzyregionalnego. Pisząca nie ominęła podstaw formalno-prawnych pomocy rozwojowej Unii Europejskiej. Analiza tych aspektów jest chronologiczna, co sprawiło, że akty prawa pierwotnego (traktaty) zostały przemieszane z aktami prawa wtórnego (np. rozporządzenia) oraz z aktami *sui generis* (deklaracje polityczne). Jednak rozumiem „konwencję” przyjętą przez Autorkę.

Kolejne fragmenty rozdziału trzeciego zostały poświęcone instytucjonalizacji polityki na rzecz rozwoju Unii Europejskiej (Rada Europejska, Rada, Parlament Europejski itd.) oraz na identyfikację instrumentów tej polityki. W kolejnych partiach analizy pojawiają się zasady funkcjonowania polityki rozwojowej w Unii Europejskiej wraz ze wskaźnikami zaangażowania na rzecz rozwoju. Autorka ukierunkowuje współpracę rozwojową UE na partnerów wschodnich (Europejska Polityka Sąsiedztwa, Partnerstwo Wschodnie), co wydaje się zabiegiem logicznym w kontekście tytułowego przypadku relacji polsko-mołdawskich. Jednak mam wrażenie, że ten fragment nieco rozmija się z zapowiedziom w tytule sekcji 3.8 (zasady). W praktyce poza zasadą spójności nie mamy tutaj odniesień do innych zasad, które mogą mieć wpływ na politykę rozwojową (przede wszystkim taki wpływ może mieć zasada proporcjonalności oraz zasada solidarności).

Kolejna sekcja (3.10.) odnosi się już bezpośrednio do relacji polityczno-gospodarczych i rozwojowych UE z Mołdawią. Oczywiście wstępne ustalenia odnoszą się do

początków i ewolucji wspomnianych relacji, po czym konsekwentnie narracja Autorki zmierza w kierunku transferów budżetowych dla Mołdawii (poprzez programy wsparcia, instrumenty finansowania itd.) oraz wsparcia makrofinansowego.

Rozdział czwarty został zatytułowany *Polska jako biorca i dawca pomocy rozwojowej*. Autorka sięga tutaj aż do UNRRA, pomocy radzieckiej, aby przejść do pomocy z Zachodu (przede wszystkich dla polskiej transformacji), w tym do wsparcia rozwojowego ze strony Wspólnot Europejskich oraz Unii Europejskiej.

Może się podobać określenie miejsca Polski w strukturach organizacji rozwojowych, ponieważ to już zaczęło świadczyć o stopniowej transformacji Polski od roli biorcy do roli dawcy. Autorka porządkuje przy tym siatkę pojęć pozostających w obrocie oficjalnej pomocy rozwojowej. To jest ważny wkład do przedmiotu badań, a także do dyscypliny.

Proces ewolucji polskiej pomocy rozwojowej, który Pisząca nakreśliła w ujęciu chronologicznym pokazuje drogę, jaką ta pomoc przebyła od pierwszych nieco chaotycznych praktyk, aż do jej profesjonalizacji, która postępowała w kilku fazach.

Wydaje się, że Autorka powinna, choćby pomocniczo, wykorzystać podejście wielopoziomowe do analizy pomocy rozwojowej, ponieważ wyraźnie widać jej usytuowanie na poziomie globalnym regionalnym, rządowym i pozarządowym. Na przykładzie pomocy polskiej wyraźnie widać rolę i zaangażowanie NGO-sów.

Siłą rzeczy po 2004 r. polska pomoc rozwojowa staje się częścią unijnej współpracy rozwojowej oraz wchodzi w proces umiędzynarodowienia, tj. komplementarności z propozycjami innych donatorów. Autorka doskonale to zauważa i wykorzystuje do pogłębienia swojej analizy.

Rozdział piąty i ostatni został poświęcony *partnerstwu na rzecz rozwoju Polski o Republiki Mołdawii*. Tym samym ta część pracy bezpośrednio nawiązuje do zaanonsowanego w tytule przypadku relacji polsko-mołdawskich. Autorka bardzo interesująco rozpoczyna od sklasyfikowania Mołdawii według kilku indeksów (FSI, HDI, IHDI, CPIA), co pozwoliło na określenie miejsca w polityce wsparcia oraz potrzeb tego konkretnego biorcy. W przypadku polskiego wsparcia Mołdawia okazała się biorcą priorytetowym ze zdefiniowanymi obszarami wsparcia. Analiza w kolejnych sekcjach ma już charakter chronologiczny, bowiem została powiązana z fazami profesjonalizacji polskiej pomocy rozwojowej.

W końcowych partiach książki pojawiły się wnioski wynikające z partnerstwa na rzecz rozwoju Polski i Republiki Mołdawii oraz rekomendacji i zaleceń odnoszące się do przyszłego programowania rozwoju i realizacji projektów w ramach polskiej pomocy rozwojowej w Mołdawii. Znajdujemy tutaj obszernie ujęcie tabelaryczne z propozycjami

działań projektowych oparte o obszary wskazane w 17 celach zrównoważonego rozwoju (SDGs) ONZ.

W Zakończeniu Autorka odnosi się do celu głównego, czyli do wypracowania rekomendacji oraz zaleceń odnoszących się do przyszłego programowania rozwoju i realizacji projektów z obszaru polskiej pomocy w Republice Mołdawii. Jak pisałem już powyżej rekomendacje i zalecenia nie są problemem badawczym, ale raczej poradą technokratyczną, tym samym nie mogą być celem naukowym. Ponadto cel pracy nie oddaje jej pełnej istoty i nie obejmuje wszystkich elementów treści. W praktyce odnosi się on jedynie do rozdziału ostatniego dotyczącego Mołdawii. Obawiam się, że w procesie konstrukcji celu badawczego zadziałał zbyt duży redukcjonizm.

Ponadto Autorka pozytywnie zweryfikowała hipotezy badawcze z wyjątkiem hipotezy czwartej, która została częściowo zweryfikowana pozytywnie. Z kolei wnioski końcowe zostały potraktowane jako odpowiedzi na postawione pytania badawcze. Taki zabieg jest absolutnie dozwolony.

3. Konkluzja

Recenzowana monografia naukowa zadeklarowana przez Habilitantkę jako główne osiągnięcie naukowe w postępowaniu awansowym jest bardzo obszernym studium poświęconym pomocy rozwojowej i jej ewolucji w kierunku partnerstwa na rzecz rozwoju z wykorzystaniem przypadku relacji polsko-mołdawskich. Praca jest skonstruowana nieco asymetrycznie (tylko jeden rozdział odnosi się wprost do tytułu całości) z bardzo dobrą narracją poprowadzoną językiem zrozumiałym, ale przy tym specjalistycznym.

Mankamentem książki jest jej cel i hipoteza główna, które nie obejmują całości materiału, a także nie są skorelowane z tytułem pracy. To są błędy warsztatowe, które pojawiają się także w hipotezach szczegółowych, wśród których są po prostu tezy a nie hipotezy.

Ponadto muszę wskazać na inne mankamenty:

1. cel jest technokratyczny, a nie eksplanacyjny, a przy tym nie obejmuje całej złożoności analizy zawartej w pracy.
2. Zadeklarowane metody opierają się na obiegowej analizie piśmiennictwa i aktów prawnych, które są charakterystyczne i naturalne dla wszystkich badaczy i nie oddają

specyfiki przedmiotu badań określonego w książce (ze wsparciem analizy systemowej).

3. Pominiecie metody *case study*, którą przecież wprost zapowiada i wręcz determinuje tytuł monografii, uważam już za poważny błąd metodologiczny, który trudno wytłumaczyć.
4. Widoczne są pewne pominięcia bibliograficzne w polskim stanie badań.

Mimo tych problemów książka jest ważną analizą politologiczną, która wypełnia istotną lukę w polskim piśmiennictwie naukowym.

Część II

O C E N A

**dorobku naukowego, organizacyjnego i dydaktycznego dr Małgorzaty Sikory-Gacy
w związku z postępowaniem habilitacyjnym**

Ocenę dorobku dr Małgorzaty Sikory-Gacy chciałbym przeprowadzić w kilku kontekstach, do których zaliczam: 1. dynamikę dorobku naukowego, 2. lokowanie publikacji, 3. tematykę badawczą, 4. umiędzynarodowienie aktywności naukowej, 5. dorobek organizacyjny i dydaktyczny.

1. Dynamika dorobku naukowego

Na początku chciałbym zaznaczyć, że w dokumentacji, którą otrzymałem nie ma osiągnięć naukowych przed uzyskaniem stopnia naukowego doktora w 2010 r. Tym, samym mogę tylko odnieść się do dorobku Habilitantki po uzyskaniu stopnia naukowego doktora.

W dorobku naukowym Habilitantki znajdujemy 49 publikacji. Struktura tych publikacji przedstawia się następująco:

- 5 monografii naukowych (w tym 2 współautorskie)
- 6 monografii współredagowanych
- 22 rozdziały w pracach zbiorowych (w tym jeden w języku angielskim opublikowany w Rumunii).
- 16 artykułów naukowych (w tym dwa współautorskie oraz osiem w języku angielskim, ale wszystkie wydane w Polsce).

Ponadto Habilitantka wymienia 6 haseł encyklopedycznych, które mają charakter popularnonaukowy lub popularyzatorski, a nie naukowy.

Trzy anonswane rozdziały w monografiach naukowych są w praktyce hasłami w pracy pt. *Przywódcy polityczni w Polsce* (red. M. Hartliński). Książka złożona jest z haseł biograficznych bez przypisów oraz bez pozostałej aparatury naukowej.

Należy docenić opublikowanie pięciu monografii naukowych (w tym trzech samodzielnych).

Z dziewięciu tekstów opublikowanych w języku angielskim tylko jeden ukazał się poza granicami Polski. To bardzo mało.

W udostępnionym dorobku może zaskakiwać brak recenzji tekstów naukowych (przynajmniej po 2010 r.).

W dokumentacji jest informacja na temat 42 konferencji naukowych z aktywnym udziałem dr Małgorzaty Sikory-Gacy (w tym 4 konferencje odbyły się poza granicami kraju). Aktywność konferencyjna Habilitantki zasługuje na uwagę i w znacznym stopniu przyczynia się do zwiększenia zasięgu Jej dorobku naukowego.

2. Lokowanie publikacji

Oceniając oficyny wydawnicze i redakcje, w których doktor Małgorzata Sikora-Gaca publikowała swoje prace, chciałbym prześledzić dobór wydawnictw oraz tytułów czasopism. To pozwoli określić potencjalny zasięg i odbiór publikacji naukowych.

Pięć monografii naukowych (w tym 2 współautorskie) oraz sześć monografii współredagowanych opublikowano w następujących wydawnictwach:

Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego (Bydgoszcz) - 2

Difin (Warszawa)- 3

Wydawnictwo Politechniki Koszalińskiej – 5

Wydawnictwo Tako (Toruń) – 1

Są to w większości oficyny znaczące, dające gwarancję szerokiego odbioru czytelniczego i odpowiedniego zasięgu oddziaływania. Jednak zauważalna jest nazbyt duża liczba publikacji (niemal połowa) wydanych w macierzystej uczelni (Politechnice Koszalińskiej).

22 rozdziały w pracach zbiorowych ukazały się w:

Wydawnictwie Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego (Olsztyn) – 5

Wydawnictwie Instytutu Pamięci Narodowej (Wrocław-Warszawa) – 1

Wyd. Naukowym Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM (Poznań) – 1
 Wydawnictwie Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego (Bydgoszcz) – 2
 Brak danych ? (Suceava) – 1
 Fundacji na rzecz Czystej Energii (Poznań) -1
 Księgarni Akademickiej (Kraków) – 1
 Domu Wydawniczym Elipsa (Warszawa) – 1
 Wydawnictwie Politechniki Koszalińskiej – 6
 Urzędzie Miejskim w Chojnicach – 1
 Wydawnictwie Difin (Warszawa)- 1
 Brak danych ? (Piła) - 1

W przypadku rozdziałów w pracach zbiorowych, podobnie jak w przypadku książek występuje zjawisko przywiązania się do macierzystego wydawnictwa Politechniki Koszalińskiej, choć tutaj podobna ilość tekstów została wydana w Wydawnictwie Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego . Są w tym wykazie wydawnictwa ważne o dużym zasięgu, wpływie i odbiorze czytelnicznym (Difin, Elipsa, KA Kraków, Wyd. Nauk. WNPiD UAM itd.).

16 artykułów naukowych autorstwa dr M. Sikory-Gacy pojawiło się w następujących periodykach krajowych:

„Przegląd Politologiczny” - 2
 „Historia i Polityka” - 1
 „Lingua Posnaniensis” - 1
 „Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla bezpieczeństwa” - 2
 „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne” - 1
 „Symbolae Europaeae” - 1
 „Studia Gdańskie. Wizje i rzeczywistość” - 2
 „Intercathedra” - 1
 „Społeczeństwo i polityka. Pismo edukacyjne” – 1
 „Przegląd naukowo-metodyczny” - 2
 „Transformacje. Pismo interdyscyplinarne” - 1
 „Zeszyty naukowe Almamer” – 1

Niestety tylko 2-3 czasopisma z wymienionych mają silny politologiczny impakt, Wiele tytułów czasopism, w których Habilitantka publikowała swoje artykuły to czasopisma edukacyjne, dydaktyczne (metodyczne i pedagogiczne), które nie mają proveniencji politologicznej. Niektóre z tytułów czasopism nie mają żadnego znaczenia dla dyscypliny, w

ramach której Habilitantka występuje o awans naukowy, lub jest to znaczenie bardzo ograniczone. Jestem rozczarowany doborem przez Habilitantkę czasopism, w których publikowała swoje artykuły naukowe tym bardziej, że właśnie artykuły przyczynkarskie mają ogromne znaczenie do dzielenia się ze środowiskiem naukowym swoimi najnowszymi wynikami badań.

Aby ocenić wkład Autorki do badanej problematyki należy kilka słów poświęcić objętości opublikowanych tekstów. W przypadku artykułów naukowych oraz rozdziałów w pracach zbiorowych większość tekstów mieści się w przedziale 13-19 stron (np. *Regionalne i krajowe ...*, *Wdrażanie funduszy...*, *W kręgu teorii...*, *Przebieg moldawskich...*, *Fundusze Europejskie...*, *The Ruling coalition.... The meaning of geopolitical....*, *Implementation of the structural funds....*). Są jednak również teksty małe ocierające się w swojej formie raczej o komunikaty i liczące 8 stron (np. *Regional and national operational programs...* czy też hasła biograficzne liczące pomiędzy 5-9). Ale znajdujemy także teksty bardzo obszerne (np. *Przywództwo partyjne w Moldawii*, 34 s...., *Program Dostępność plus*, 29 s....).

Indeks H dr Małgorzaty Sikory-Gacy według Google Scholar wynosi 5.

3. Tematyka badawcza

Głównym nurtem badawczym w dorobku naukowym dr Małgorzaty Sikory-Gacy jest szeroko pojęta problematyka moldawska, której poświęcono monografię habilitacyjną oraz dwie inne książki samodzielne dotyczące procesu instytucjonalizacji partii politycznych w Mołdawii oraz systemu politycznemu tego kraju. Tej tematyce poświęcone zostały także rozdziały i artykuły naukowe np. *Wsparcie makrofinansowe Unii Europejskiej dla Republiki Mołdawii...*, *The Meaning of Geopolitical Factors in the Development of the State of Moldova....*, *Przywództwo polityczne w Mołdawii...*, *Przywództwo Partii Komunistycznej w Mołdawii...*, *Działalność liderów polonijnych w Mołdawii...*, *Postawy społeczeństwa obywatelskiego w Mołdawii...*, *Polska pomoc rozwojowa w Republice Mołdawii.... Agriculture and rural development...*, *The ruling coalitions in the Republic of Moldova....*, *Przebieg moldawskich rywalizacji parlamentarnych....*, *Paradoksy moldawskiej transformacji...*, *Sondaże przedwyborcze a wyniki wyborów parlamentarnych w Mołdawii...*, *Znaczenie czynników geopolitycznych w rozwoju moldawskiej państwowości*.

Drugi nurt (nawet liczniejszy w publikacjach, ale mniej reprezentatywnych) tworzy problematyka europeistyczna, a w niej przede wszystkim zagadnienia dotyczące miejsca i roli Polski w UE oraz funduszy i programów europejskich (dwie monografie współautorskie oraz

rozdziały, w tym m.in.: *Pomoc Unii Europejskiej dla polskich województw w latach 1990-2020...*, *Praca i integracja społeczna w projektach europejskich w Polsce...*, *Program Dostępność plus – podstawy prawne, obszary wsparcia, budżet,...*, *Regionalne i krajowe programy operacyjne jako źródło finansowania polityki energetycznej w Polsce...*, *Regionalne i krajowe programy operacyjne...*, *Charakterystyka przedsięwzięć finansowanych z funduszy europejskich...*, *Perspektywa finansowa 2014-2020...*, *Fundusze europejskie w teorii i praktyce...*, *Assessment of changes... Regional and national operational programmes ...*, *Implementation of European funds...*, *Wdrażanie funduszy strukturalnych w sektor ochrony zdrowia...*, *Implementation of the Structural Funds in the Sector of Arts and Culture...*, *Regional and National Operational Programms as an Important...*

Problemom integracji europejskiej poświęcono współredagowane serie monografii zbiorowych (*Polska w Europie* oraz *Fundusze europejskie w Polsce...*).

W końcu Autorka ma w swoim dorobku także teksty poświęcone wybranym problemom (instytucjom) w stosunkach międzynarodowych (np. *Szanghajska Organizacja Współpracy...*, *Polityka NATO w rejonie Kaukazu południowego* (tutaj Autorka powinna zastosować w tytule opracowania pojęcie „region” a nie „rejon”, ponieważ kategoria „rejon” nie jest w obrocie naukowym. „Rejon” pojawia się raczej w terminologii administracyjnej). Inny tekst w tym (trzecim nurcie) to np. *W kręgu teorii dyplomacji...*,

Pojedyncze opracowania nie dają się zaklasyfikować do powyższych nurtów (np. *Liderzy w środowisku lokalnym...*, *Transformacji gospodarcza a społeczna odpowiedzialność elit biznesu w Gruzji...*, *Wpływ transformacji gospodarczej na proces formowania elit w państwach Kaukazu Południowego*).

Szkoda, że Autorka niektóre teksty dublowała, tzn. publikowała te same opracowania w j. polskim i w j. angielskim (np. *Regionalne i krajowe programy operacyjne jako źródło finansowania polityki energetycznej* a jednocześnie *Regional and national operational programme as a source of funding for Energy policy...*, i podobnie w przypadku dwóch innych publikacji na bazie jednego tekstu: *The Meaning of Geopolitical Factors...*, *Znaczenie czynników geopolitycznych...*. W efekcie ilość oryginalnych tekstów w dorobku dr M. Sikory-Gacy jest nieco mniejsza niż zostało to podane powyżej.

Ocena tematyki badawczej podejmowanej przez dr M. Sikorę-Gacę skłania do konstatacji, że jest to tematyka politologiczna z elementami ekonomicznymi (fundusze i programy wsparcia UE, wsparcie dla Mołdawii itd.).

Wspomniana tematyka badawcza została w pewnym stopniu potwierdzona w wystąpieniach konferencyjnych (pomoc rozwojowa dla Mołdawii, czy Ukrainy, dostępność oraz program dostępność plus itd.).

Analiza ilościowa oraz jakościowa dorobku naukowego Habilitantki pozwala na wyciągnięcie kilku wniosków:

1. Niewątpliwie pod względem ilości publikacji, dorobek dr M. Sikory-Gacy jest odpowiedni na tym etapie rozwoju naukowego (49 publikacje naukowe, choć dwie z nich zostały zdublowane językowo). W tym znajdujemy 39 publikacji samodzielnych i 10 współautorskich lub współredagowanych. Zauważyć należy także udział w 41 konferencjach naukowych (w których wygłosiła 26 referatów lub wystąpień. Autorka stosuje tutaj dwojakie nazewnictwo).
2. W dokumentacji nie znalazłem dorobku naukowego Habilitantki przed uzyskaniem stopnia naukowego doktora.
3. Posiadane kompetencje merytoryczne dr M. Sikory-Gacy w dużej części opierają się na tematyce mołdawskiej oraz funduszy i programów pomocowych Unii Europejskiej. Te obszary siłą rzeczy są podstawą rozpoznawalności naukowej Habilitantki.
4. Habilitantka publikowała swoje opracowania w różnych czasopismach naukowych oraz wydawnictwach, z których pewna część ma mały impact i ograniczony zasięg (szczegóły zawarłem powyżej), jednak - co najważniejsze - są w tym wykazie także te, które są istotne dla nauk o polityce, z dobrym zasięgiem i odbiorem czytelnicznym.
5. W dorobku Autorki oprócz deskrypcji zauważalna jest także warstwa eksplanacyjna poparta paradygmatami teoretycznymi. Tym samym wkład do dyscypliny w szeroko pojętej tematyce pomocy rozwojowej, problematyce mołdawskiej oraz funduszy i programów pomocowych, jest zauważalny.

4. Umieźdzynarodowienie aktywności naukowej

O umieźdzynarodowieniu dorobku naukowego dr M. Sikory-Gacy nie można wiele powiedzieć. Zauważyć można jedynie, że Habilitantka opublikowała tylko jeden tekst poza granicami Polski (rozdział w pracy zbiorowej), odbyła jeden dwutygodniowy staż naukowy

na Uniwersytecie Państwowym w Tyraspolu oraz jest członkiem jednej międzynarodowej organizacji naukowej (EUSA).

Ponadto wygłosiła trzy referaty na konferencjach poza granicami kraju.

Dr Sikora-Gaca nie pozyskała żadnego grantu zagranicznego (ani nawet ze źródeł zagranicznych). Oznacza to, że Habilitantka nie kierowała projektami międzynarodowymi, a tym samym nie zarządzała nimi. Zaskakuje fakt, że ani razu nie wzięła udziału w bardzo popularnym programie ERAZMUS oferującym wyjazdy STT lub STA dla kadry akademickiej.

Dr M. Sikora-Gaca nie opublikowała także żadnego artykułu naukowego w czasopiśmie zagranicznym.

Muszę przyznać, że umiędzynarodowienie aktywności naukowej jest bardzo słabe jak na ten poziom starań o awans naukowy.

5. Dorobek organizacyjny i dydaktyczny

Dr Małgorzata Sikora-Gaca brała udział w komitetach organizacyjnych ośmiu konferencji naukowych (w tym jedna była organizowana poza granicami kraju).

Habilitantka uzyskała dwa granty badawcze (jeden wewnętrzny finansowany w 2017 r. przez Politechnikę Koszalińską w ramach badań statutowych, drugi finansowany w 2019 r. przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, Oba granty były poświęcone funduszom europejskim. Ponadto Pani Doktor poinformowała w Autoreferacie, że złożyła wnioski o dwa kolejne granty (w ramach Miniatura 2 oraz Miniatura 6).

Należy zauważyć, że Habilitantka nie pozyskała żadnego grantu zagranicznego, ani nie brała w takowym udziału w charakterze wykonawcy. To nieco dziwne, skoro jednym z głównych nurtów badawczych ujawnionych w publikacjach są właśnie fundusze i programy europejskie. Przecież wiele programów UE ma swoje władze wdrożeniowe ulokowane w polskich podmiotach publicznych (np. INTERREG, Horyzont itd.), zatem aplikowanie nie wymaga szerokiego międzynarodowego doświadczenia.

Habilitantka brała udział w charakterze wykonawcy lub eksperta w pracach trzech zespołów badawczych realizujących projekty poświęcone bazie danych liderów partyjnych (UWM w Olsztynie), procesom integracyjnym i dezintegracyjnym we współczesnej Europie

(Politechnika Koszalińska), instrumentom wsparcia dla MŚP (finansowanie w ramach NCBiR, Autorka nie podała, gdzie ten projekt był realizowany).

Dr Małgorzata Sikora-Gaca wykazuje członkostwo w dwóch organizacjach naukowych (European Union Studies Association (EUSA) oraz w Polskim Towarzystwie Nauk Politycznych (PTNP).

Habilitantka jest członkiem gremiów redakcyjnych w kilku czasopismach naukowych „Symbolae Europaeae” , „Świat Idei i Polityki”, Acta Salutem Scientiae”. W kilku innych pełniła rolę recenzenta („Pogranicze”, Studia Gdańskie. Wizje i Rzeczywistość”, „Zeszyty Naukowe Wydziału Nauk Ekonomicznych” Politechniki Koszalińskiej).

Dr M. Sikora-Gaca opracowała trzy ekspertyzy (opracowania na zamówienie) dla interesariuszy zewnętrznych (są to lokalne programy rozwoju gospodarczego dla Chełmna, Grudziądza i Osielska).

Za swoją aktywność organizacyjną habilitantka trzykrotnie otrzymała od Rektora Politechniki Koszalińskiej nagrodę zespołową III stopnia (2013, 2016, 2017). Także Rektor UKW w Bydgoszczy przyznał Habilitantce nagrodę organizacyjną za rok 2021.

Dr Małgorzata Sikora-Gaca prowadziła zajęcia dydaktyczne na kierunku Europeistyka z przedmiotów Fundusze strukturalne UE, fundusze strukturalne w polityce społecznej, Programy europejskie, Planowanie projektu, Demokracja w Europie, Instytucje i procesy decyzyjne UE, Systemy polityczne państw europejskich oraz Transformacje systemowe w krajach Europy Środkowo-Wschodniej. Te doświadczenia zebrała podczas pracy na Wydziale Humanistycznym Politechniki Koszalińskiej. Potem pracując już na Uniwersytecie Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy prowadziła zajęcia na kierunkach Innowacyjność i zarządzanie sferą publiczną, Zarządzanie sferą publiczną, Cyberdemokracja i studia nad rozwojem, Bezpieczeństwo narodowe.

Na obu uczelniach Habilitantka prowadziła także seminaria dyplomowe (licencjackie i magisterskie). Wypromowała w sumie 97 prac licencjackich i magisterskich.

Habilitantka była także koordynatorem Krajowych Ram Kwalifikacji, pracowała w Komisji ds. jakości Kształcenia, przewodniczyła Radzie Programowej kierunku Innowacyjność i zarządzanie sferą publiczną, opracowała program kształcenia na kierunku Europeistyka, a także opracowała dokumentację do KRK na kierunku Europeistyka. Od roku

akademickiego 2020/21 jest kierownikiem studiów podyplomowych Zarządzanie dostępnością – Specjalista ds. dostępności.

Działalność dydaktyczną i organizacyjną dr M. Sikory-Gacy należy ocenić pozytywnie.

Konkluzja generalna

Zarówno monografię naukową wskazaną przez dr Małgorzatę Sikorę-Gacę jako główne dzieło w procedurze awansowej jak i Jej dorobek naukowy, organizacyjny oraz dydaktyczny oceniam pozytywnie. Jedynie umiędzynarodowienie tego dorobku nie może być zadowalające, co jednak nie zmienia powyższej oceny.

Z tych względów stwierdzam, że dorobek naukowy doktor Małgorzaty Sikory-Gacy spełnia wymogi stawiane przez ustawę o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z dn. 20.07.2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2018.1668 z późn. zm.).

Szczecin, 10.12.2025.

Janusz Ruskowski

Wpł. 17. 12. 2025

Biuro ds. Stopni

Wpł. 17. 12. 2025

podpis

Biuro ds. Stopni

Wpł. 17. 12. 2025

podpis